אַף שָׁוֶה כֶּסֶף נַמִּי דְּקָנֵי"ן – עליו להיות קצוץ ובעל ערך ידוע, ואם ערכו לא ידוע, אי אפשר לקדש בו, ולכן צריך לשום את בגדי המשי קודם הקידושין.

רב יוסף מביא ראיה לדבריו: אָמַר רַב יוֹסֵף, מְנָא אָמִינָא לָהּ – מניין למדתי דין זה, דְּתַנְיָא, על הפסוק שנאמר בעבד עברי שפודה את עצמו בכסף, (ויקרא כה נא) 'אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ', ומדוייק שִׁכְּסֶף הוּא נִקְנֶה לעבד וְאֵינוֹ נִקְנֶה בִּתְבוּאָה וְכֵלִים שהם כסף. ויש לשאול, הַאי תְּבוּאָה וְכֵלִים הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא דְּלָא מַקְנוּ בְּהוּ כְּלָל – אם נאמר שאין קונים בהם כלל, ורק בכסף ממש אפשר לקנות עבד, הלא דורשים מהפסוק 'יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ' אָמַר רַחֲמָנָא, והמילה 'ישיב' מיותרת, שהיה די לומר 'לפיהן' גאולתו מכסף מקנתו', ובא הכתוב לְרַבּוֹת שנפדה בְּשָׁוֶה כֶּסֶף, וכיון שנאמר 'גאולתו מכסף מקנתו', שהפדיון הוא החזר של דמי הקניה, למדנו שגם נקנה בשוה כסף. וְאִי דְּלֵית בְּהוּ – ואם מדובר בברייתא שאין בתבואה ובכלים שָׁוֶה פְּרוּטָה, מַאי אִירְיָא – מדוע נקטה הברייתא תְּבוּאָה וְכֵלִים, הלא אֲפִילּוּ בְּכֶסֶף נַמִּי אינו נקנה בפחות משוה פרוטה. אֶלָּא לָאו דְּאִית בְּהוּ – מדובר שיש בתבואה וכלים שָׁוֶה פְּרוּטָה וְאַף על פי כן כְּיָון דְּלָא קָנֵיצִי – שאין דמיהם קצובים, לֹא נקנה בהם העבד, וכוונת הברייתא לומר שאינו נקנה בתבואה וכלים אם אין דמיהם ידועים. ומבואר שאין קנין נעשה בשוה כסף שאין דמיו ידועים.

הגמרא מבארת מה יענה רבה על ראיה זו: וְאִידָךְ, רבה החולק על רב יוסף ואינו מצריך שומא לשוה כסף, ידחה שֶׁהָכִי קָאָמַר – כך כוונת הברייתא, שעבד עברי בְּתוֹרַת כֶּסֶף הוּא נִקְנֶה, דהיינו בקנין כסף שנעשה בין בכסף ובין בשוה כסף, וְאֵין עבד עברי נִקְנֶה בְּתוֹרַת תְּבוּאָה וְכֵלִים, וּמַאי נִינְהוּ – ומה הם, כלומר באיזה קנין מדובר, בקנין חֲלִיפִין הנעשה בתבואה וכלים ולא בכסף ממש.

שואלת הגמרא: וְלִרַב נָחְמָן דְּאָמַר שִׁפְּירוֹת לֹא עֲבְדֵי חֲלִיפִין – שאין עושים קנין חליפין בפירות, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – כיצד נפרש את הברייתא, שהרי אין לפרש שהכוונה למעט קנין חליפין, ואם כן בהכרח הכוונה למעט תבואה וכלים משום שאינם קצובים, וכדברי רב יוסף.

הגמרא מיישבת באופן אחר: אֶלָּא לְעוֹלָם מדובר בברייתא, בתבואה וכלים דְּלֵית בְּהוּ – שאין בהם שָׁוֶה פְּרוּטָה, ובאה הברייתא לומר שאין קונים בהם, וּדְקָאָמַרְתְּ מַאי אִירְיָא – ומה ששאלת מדוע נקטו דווקא תְּבוּאָה וְכֵלִים, הלא אֲפִילּוּ בְּכֶסֶף נַמִּי אין לקנות בו אם אין בו שוה פרוטה, התשובה לכך היא שהתנא בדרך של 'לֹא מִיבַּעְיָא' קָאָמַר, לֹא מִיבַּעְיָא – לא הוצרכה הברייתא לומר שבְּכֶסֶף הדין הוא דְּאִי אִית בֵּיהּ – שאם יש בו שָׁוֶה פְּרוּטָה, אֵין [ר' בן] קונים בו, וְאִי לֹא, לֹא קונים בו, שדבר זה פשוט הוא, אֲבָל תְּבוּאָה וְכֵלִים אִיכָּא – הייתי אומר מִדְּמַקַּרְבָא הֲנָאַתַיְיהוּ – שכיון שהנאתם קרובה יותר מכסף שנועד לקניית דברים אחרים ולא לידונות בגופו, נָמַר בדעתו וּמַקְנֵי נַפְשַׁיהּ – והקנה את עצמו לעבד אפילו שאין בהם שוה פרוטה, קָא מַשְׁמַע לָן – השמיעה לנו הברייתא שאין זה כך, אלא אין קונים בפחות משוה פרוטה כלל, בין בכסף ובין בתבואה וכלים.

רב יוסף מביא ראיה נוספת: אָמַר רַב יוֹסֵף, מְנָא אָמִינָא לָהּ – מהיכן למדתי את שיטתי, דְּתַנְיָא, אדם שפדה את בנו הבכור, ואמר לכהן עֶגֶל זֶה אני נותן לְפִדְיוֹן בְּנִי, או טַלִּית זֶה אני נותן לְפִדְיוֹן בְּנִי, ונתנם לכהן, לֹא אָמַר כְּלוּם, ובנו אינו פדוי. אבל אם אמר עֶגֶל זֶה בְּחָמֵשׁ טְלָיִים לְפִדְיוֹן בְּנִי, או שאמר טַלִּית זוֹ בְּחָמֵשׁ טְלָיִים לְפִדְיוֹן בְּנִי, ונתנם לכהן, בְּנוֹ פָּדוּי. ויש לשאול, הַאי פִּדְיוֹן שעשה בעגל ובטלית, הֵיכִי דָּמֵי – כיצד מדובר, אִילֵימָא – אם נאמר דְּלָא שָׁוֵי – שהעגל והטלית אינם שוים חמשה סלעים, כָּל כְּמִינֵיהּ – וכי יכול הוא לפדות את בנו כשיאמר 'עגל או טלית זו בחמש סלעים', הלא אינם שוים כך. אֶלָּא לָאו – האם אין המדובר אַף עַל גַּב דְּשָׁוֵי העגל והטלית חמשה סלעים, ולכן בסיפא הפדיון מועיל, וְברישא כֵּיוָן דְּלָא קָנֵיצִי – שערכם אינו ידוע, לֹא מועיל הפדיון בהם. ומוכח שקנין ופדיון אינם נעשים בשוה כסף שאין דמיו קצובים.

הגמרא דוחה את הראיה: לֹא, לְעוֹלָם מדובר דְּלֹא שָׁוֵי – שהעגל והטלית לא שוים חמשה סלעים, ומה שנאמר בסיפא שאם אמר 'עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני' בנו פדוי, וּכְגוֹן דְּקַבֵּיל כֹּהֵן עִילָּוֵיהּ – מדובר שהכהן קיבל עליו והסכים לכך, כִּי הָא – כמעשה זה דְּרַב כַּהֲנָא שָׁקִיל סוּדְרָא – נטל סודר מִבֵּי פַּדְיוֹן הַבֵּן אף שלא היה שוה חמשה סלעים, וְאָמַר לַיהּ לאבי הבן, לְדִידִי חֲזֵי לִי – לי הוא ראוי ושוה חָמֵשׁ סְלָעִים. ואף כאן בסיפא מדובר שעבור הכהן הם שוים חמש סלעים, ולכן הבן פדוי.

הגמרא דנה בדין זה שאפשר להעריך דבר ביותר משוויו: אָמַר רַב אַשֵׁי, לֹא אֲמָרַן – לא אמרנו שהכהן יכול לומר שדבר שאינו שוה חמש סלעים, עבורו הוא שוה חמש סלעים, אֶלָּא באדם גָּדוֹל כַּהֲנָא, דְּגַבְרָא רַבָּה הוּא וּמִבָּעֵי לֵיהּ סוּדְרָא אַרֵישֵׁיהּ – שאדם גדול הוא, וזקוק לעטוף את ראשו בסודר, אֲבָל כּוּתֵּי עָלְמָא שאינם זקוקים כל כך לסודר לֹא יוכלו לומר שהם מקבלים אותו ביותר מערכו, כִּי הָא – כמעשה זה דְּאָמַר רַב אַשֵׁי זָבַן סוּדְרָא – קנה סודר מֵאֵימִיהּ דְּרַבָּה – מאמו של רבה ממקום הנקרא קוּבֵּי, והסודר היה שָׁוֵי עֲשָׂרָה זוזים בלבד, ואילו מר בר רב אשי קנאו בְּתַלְיסַר – בשלושה עשר זוזים, ובכפי שאמרנו שאדם גדול זקוק ביותר לסודר:

הגמרא דנה במי שקידש בסכום כסף ונתן רק את חלקו: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אמר לאשה הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה שהוא מאה דינר, וְנָתַן לָהּ דִּינָר אחד בלבד, הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת מיד בדינר זה, וְבתנאי שֶׁיְּשַׁלֵּם את שאר הסכום, משום שדעתה לקבלו לשם קידושין על מנת שישלים את כל הסכום. מבררת הגמרא: מַאי מַעְמָא שמקודשת מיד. כֵּיוָן דְּאָמַר לָהּ מָנֶה וְיָהֵב – ונתן לָהּ דִּינָר בלבד, כְּמַאן דְּאָמַר לָהּ 'התקדשי לי בדינר עַל מְנָת שאשלים לך למנה', דְּמֵי – הוא דומה, וְאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, כָּל הָאוֹמֵר לשון 'עַל מְנָת', כְּאוֹמֵר מַעֲכַשָּׁיו דְּמֵי, היינו שהקנין או הקידושין יחולו מעכשיו, ואין כוונתו שיחולו רק כשיתקיים התנאי, ולכן היא מקודשת מיד.

הגמרא מקשה על דין זה: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, אמר לאשה הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה שהוא מאה דינר, וְהָיָה מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ ונותן לה את מאת הדינרים אחד אחד, וְרָצָה אֶחָד מֵהֶן לַחֲזוֹר בו מהקידושין, אֲפִילּוּ בְּדִינָר הָאַחֲרוֹן, הֲרֵשׁוּת בְּיָדוֹ לחזור בו, משום שאין הקידושין חלים עד שתקבל את כל מאת הדינרים. וקשה על רבי אלעזר שאמר שהקידושין חלו, אלא שמוטל עליו להשלים את תנאו ולתת לה את השאר. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – הברייתא מדברת באופן דְּאָמַר לה שמקדשה 'בְּמָנֶה זוֹ', ודעתה להתקדש בכל המנה, ולכן כל עוד שלא גמר לתת לה את כל המנה אינה מקודשת.

הגמרא תמהה: הָא מְדַמֵּיפָא – והלא ממה שהסיפא מדברת שקדשה בְּמָנֶה זוֹ, וכפי שיובא מיד, יש לדייק שהרֵישָׁא מדברת שקדשה בְּמָנֶה סְתָם, דהיינו שלא אמר לה שמקדשה ב'מנה זו', דְּקָא תָנֵי – ששנינו בסיפא, אָמַר לָהּ הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה זוֹ ונתנו לה וְנִמְצָא אחר כך שהַמָּנֶה חָסֵר דִּינָר אוֹ שאחד מהדינרים הוא דִּינָר שֶׁל נְחֹשֶׁת ולא של כסף כפי שראוי להיות, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, אבל אם נמצא דִּינָר אחד שהוא רַע, הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת וְיַחֲלִיף אותו בדינר טוב. ומכיון שבסיפא מדובר שאמר 'מנה זו', מוכח שברישא מדובר שלא אמר 'מנה זו'. מתרצת הגמרא: לֹא, גם הרֵישָׁא וְגם הסֵּיפָא מדברות דְּאָמַר לה בְּמָנֶה זוֹ, וּהסיפא פְּרוּשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ את הרישא, וכך מתפרשת הברייתא, התקדשי לי במנה והיה מונה והולך, רָצָה אֶחָד מֵהֶן לַחֲזוֹר בהם עד שיתן את הכל.

הגמרא מוכיחה שכך יש לבאר את הברייתא: וְהָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר שהסיפא מפרשת את הרישא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – שאם תעלה על דעתך לומר שהרֵישָׁא מדברת בְּמָנֶה סְתָם, קשה, הַשְׁתָּא – כשקידשה בְּמָנֶה סְתָם, כל עוד שלא נתן את כל המנה, לֹא הָווּ קִידּוּשֵׁי, אם כן, כשקידשה בְּמָנֶה זוֹ, מַיבַּעְיָא – וכי צריכה הברייתא לומר שאם המנה נמצא חסר, יכולה לחזור בה, הלא הגמרא דנה במי שקידש בסכום כסף ונתן רק את חלקו: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אמר לאשה הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה שהוא מאה דינר, וְנָתַן לָהּ דִּינָר אחד בלבד, הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת מיד בדינר זה, וְבתנאי שֶׁיְּשַׁלֵּם את שאר הסכום, משום שדעתה לקבלו לשם קידושין על מנת שישלים את כל הסכום. מבררת הגמרא: מַאי מַעְמָא שמקודשת מיד. כֵּיוָן דְּאָמַר לָהּ מָנֶה וְיָהֵב – ונתן לָהּ דִּינָר בלבד, כְּמַאן דְּאָמַר לָהּ 'התקדשי לי בדינר עַל מְנָת שאשלים לך למנה', דְּמֵי – הוא דומה, וְאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, כָּל הָאוֹמֵר לשון 'עַל מְנָת', כְּאוֹמֵר מַעֲכַשָּׁיו דְּמֵי, היינו שהקנין או הקידושין יחולו מעכשיו, ואין כוונתו שיחולו רק כשיתקיים התנאי, ולכן היא מקודשת מיד.

הגמרא מקשה על דין זה: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, אמר לאשה הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה שהוא מאה דינר, וְהָיָה מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ ונותן לה את מאת הדינרים אחד אחד, וְרָצָה אֶחָד מֵהֶן לַחֲזוֹר בו, משום שאין הקידושין חלים עד שתקבל את כל מאת הדינרים. וקשה על רבי אלעזר שאמר שהקידושין חלו, אלא שמוטל עליו להשלים את תנאו ולתת לה את השאר. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – הברייתא מדברת באופן דְּאָמַר לה שמקדשה 'בְּמָנֶה זוֹ', ודעתה להתקדש בכל המנה, ולכן כל עוד שלא גמר לתת לה את כל המנה אינה מקודשת.

הגמרא תמהה: הָא מְדַמֵּיפָא – והלא ממה שהסיפא מדברת שקדשה בְּמָנֶה זוֹ, וכפי שיובא מיד, יש לדייק שהרֵישָׁא מדברת שקדשה בְּמָנֶה סְתָם, דהיינו שלא אמר לה שמקדשה ב'מנה זו', דְּקָא תָנֵי – ששנינו בסֵיפָא, אָמַר לָהּ הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה זוֹ ונתנו לה וְנִמְצָא אחר כך שהַמָּנֶה חָסֵר דִּינָר אוֹ שאחד מהדינרים הוא דִּינָר שֶׁל נְחֹשֶׁת ולא של כסף כפי שראוי להיות, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, אבל אם נמצא דִּינָר אחד שהוא רַע, הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת וְיַחֲלִיף אותו בדינר טוב. ומכיון שבסיפא מדובר שאמר 'מנה זו', מוכח שברישא מדובר שלא אמר 'מנה זו'. מתרצת הגמרא: לֹא, גם הרֵישָׁא וְגם הסֵּיפָא מדברות דְּאָמַר לה בְּמָנֶה זוֹ, וּהסיפא פְּרוּשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ את הרישא, וכך מתפרשת הברייתא, התקדשי לי במנה והיה מונה והולך, רָצָה אֶחָד מֵהֶן לַחֲזוֹר בהם עד שיתן את הכל.

הגמרא מוכיחה שכך יש לבאר את הברייתא: וְהָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר שהסיפא מפרשת את הרישא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – שאם תעלה על דעתך לומר שהרֵישָׁא מדברת בְּמָנֶה סְתָם, קשה, הַשְׁתָּא – כשקידשה בְּמָנֶה סְתָם, כל עוד שלא נתן את כל המנה, לֹא הָווּ קִידּוּשֵׁי, אם כן, כשקידשה בְּמָנֶה זוֹ, מַיבַּעְיָא – וכי צריכה הברייתא לומר שאם המנה נמצא חסר, יכולה לחזור בה, הלא

המשך בעמוד ריד

ודאי שכך הוא, שהרי עדיין לא השלים לתת לה 'מנה זו'. ומוכח שבין ברישא ובין בסיפא מדובר במנה זו, והסיפא מפרשת את הרישא.

הגמרא דוחה את ההוכחה: **אִי מִשּׁוּם הָא לֹא אִירְיָא** – אם זו ההוכחה, אין להוכיח, שאפשר לדחותה שבאמת ברישא מדובר במנה סתם ובסיפא מדובר במנה זו, **וְתָנָא** – והתנא שנה את **הַסֵּיפָא לְגַלּוֹיֵי** – לגלות על **הָרִישָׁא, שֶׁלֹּא תֹּאמַר** שהָרִישָׁא מדברת **בְּמָנֶה זוּ, אֲבָל בְּמָנֶה סְתָם הָוֵי קִידּוּשִׁין** ואינה יכולה לחזור בה קודם שנתן את כל המנה, **לפיכך תָּנָא** – שנה התנא **בְּסֵיפָא בְּמָנֶה זוּ**, כדי שתדייק **מִכְּלָל זה הָרִישָׁא** מדברת **בְּמָנֶה סְתָם, וַאֲפִילּוּ הָכִי לֹא הָוֵי קִידּוּשִׁין** עד שיתן את הכל, ושלא כדברי רבי אלעזר.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לקושיא על רבי אלעזר: **רַב אַשֵׁי אָמַר,** אופן שהוא **מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ** את המנה שאמר לתת לה, כמדובר בברייתא, **שַׁאנִי** – שונה מהמקרה של רבי אלעזר שנתן לה דינר בלבד בלא להמשיך, שבאופן שהוא מונה והולך מודה רבי אלעזר **דְּדַעְתָּהּ אַכּוּלֵּיהּ** – על כל המנה ואינה גומרת בדעתה להתקדש עד שתקבל את כולו, אפילו אם אמר מנה סתם, אבל אם אמר שיתן לה מנה ונתן רק דינר וקיבלה אותו, דעתה להתקדש מיד על מנת שישלים את השאר אחר כך.

הגמרא מפרשת את דברי הברייתא: **הָאי 'דִּינָר שֶׁל נְחֹשֶׁת' שאם נמצא במנה אינה מקודשת, הֵיכִי דָּמֵי** – כיצד מדובר, **אִי דְּיָדְעָה בֵּיהּ** – אם ראתה אותו וידעה שהוא של נחושת, **הָא קָבְרָה וְקִבְּלָה** – הרי הסכימה לקבלו ומדוע אינה מקודשת. מבארת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – אין המדובר אלא **דְּיָהֲבֵיהּ נְיָהֲלֵיהּ בְּלֵילְיָא** – שנתן לה את המנה בלילה, ולא ראתה שיש בו דינר של נחושת. ביאור נוסף: **אִי נַמִּי, דְּאַשְׁתַּבַּח לֵיהּ בֵּינֵי זוּזֵי** – שהדינר של נחושת נמצא אחר כך מעורב בין שאר הדינרים, ולא הכירה בו בתחילה.

מוסיפה הגמרא לפרש את דברי הברייתא: **הָאי 'דִּינָר רַע' שאם נמצא במנה מקודשת ויחליפנו, הֵיכִי דָּמֵי** – כיצד מדובר, **אִי דְּלֹא נָפֵיק** – אם אינו יוצא בשוק, כלומר שאי אפשר להשתמש בו, **חֲיֵינוּ** – הרי זה **כְּדִינָר שֶׁל נְחֹשֶׁת,** ומדוע נאמר בברייתא שמקודשת ויחליפנו באחר. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָּא,** מדובר **בְּגוֹן דְּנָפֵיק עַל יְדֵי הַדְחָק** – שאפשר להשתמש בו בדוחק, ולכן הקידושין חלים, אלא שעליו להחליפו באחר ראוי יותר:

הגמרא דנה על קידושין וקנין במשכון: **אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר לָהּ** – לאשה **הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה, וְהִנִּיחַ לָהּ מַשְׁכּוֹן עָלֶיהָ** במקום לתת לה את המנה עצמו, **אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת,**

והטעם, כיון שמְּנָה אֵין כָּאן, שהרי לא נתן לה את המנה, לפיכך מַשְׁכּוֹן אֵין כָּאן, שאינו מועיל לקדשה בו במקום המנה, שהרי אינו ניתן לה במתנה.

הגמרא מקשה על דין זה: אֵיתֵיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, שנינו בברייתא, קִידְּשָׁהּ בְּמַשְׁכּוֹן, מְקוּדֶּשֶׁת. ומבואר שאשה מתקדשת במשכון. מתרצת הגמרא: הָתָם – בברייתא מדובר שמקדשה בְּמַשְׁכּוֹן דַּאֲחֵרִים שהיו חייבים לו ממון, והניחו לו משכון על החוב, והוא מקדשה בחוב שיש על המשכון, והיא מקודשת מפני שהמשכון עצמו קנוי לה. וְכִדְרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַנַּיִן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן שמקבל על הלואתו, שֶׁנֶּאֱמַר על אדם שקיבל משכון על הלואתו (דברים כד יג) 'הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט וגו' וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה', הרי שהשבת המשכון נחשבת צדקה, ואם בעל חוב אֵינוֹ קוֹנֶה את המשכון, צְדָקָה מִנַּיִן – מדוע נחשבת ההשבה לצדקה, מִכָּאן למדנו לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן, ולכן יכול לקדש בו אשה.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בְּנֵי רַב הוּנָא בַּר אָבִין זָבוּן הֲהֵיא אִמְּתָא בְּפָרֵיטֵי – קנו שפחה בפרוטות נחושת, אולם לֹא הָווּ בַּהֲדַיְיהוּ – לא היה בידם לתת למוכר פרוטות, ולכן אוֹתֵיבֵי נָסְבָא עֲלַיְיהוּ – נתנו לו חתיכה של כסף כמשכון. לְסוֹף אֵייְיקַר אַמְּתָא – לאחר מכן נתייקר מחיר השפחה, והסתפקו האם היא שלהם וברשותם התייקרה, או שעדיין לא קנו אותה ועליהם להוסיף דמים למוכר. אָתוּ לְקַמֵּיהּ – באו לפני דְּרַבִּי אַמִּי לשואלו, אָמַר לְהוּ רבי אמי, פְּרֵיטֵי אֵין כָּאן, שהרי לא נתתם אותן למוכר, ולכן נַסְבָא אֵין כָּאן, שאין חתיכת הכסף שנתתם מועילה לקנות בה, שהרי לא ניתנה למוכר במתנה.

הגמרא מביאה ברייתות בענין אשה שלא רצתה לקבל את מעות הקידושין: תָּנוּ רַבָּנָן, אמר לאשה 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה' ונתנו לה, וְנִמְלְכוּ את המנה וְזָרְקוּ בפני המקדש לַיָּם אוֹ לְאוּר – לאש, אוֹ לְכָל דָּבָר הָאָבֵד, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, שהרי היא כאומרת שאינה רוצה להתקדש. מדייקת הגמרא: מדברי הברייתא משמע שרק אם זרקה את המנה למקום האבד אינה מקודשת, אבל הָא שְׁדִיתְינְהוּ קַמֵּיהּ – אם זרקה לפניו במקום שאינו אבד, הָווּ קִידּוּשִׁין. ושואלת הגמרא: הָא קָאָמְרָה לֵיהּ שָׁקוּל לֹא בָּעֵינָא – הלא כשזרקה לפניו היא כאומרת לו, קח את המנה, ואיני רוצה בקידושין. משיבה הגמרא: התנא בדרך 'לֹא מִיבַּעְיָא' קָא אָמַר, לֹא מִיבַּעְיָא – לא הוצרכה הברייתא לומר שאם שְׁדִיתְינְהוּ קַמֵּיהּ – זרקה לפניו דִּילְמָא הָווּ קִידּוּשִׁין, אֲבָל אם וְזָרְקוּ לַיָּם אוֹ לְאוּר אִיכָּא – היינו אומרים שכֵּיוָן דְּמִיחַיְיבָא בְּהוּ – כיון שאם לא תתקדש לו היא חייבת לשלם את נזקו, על כן קִדּוּשֵׁי נַפְשָׁהּ – התכוונה להתקדש, וְהָא דְּקָא עָבְדָא הָכִי – ומה שזרקה את המנה לים, סָבְרָא אֵיבְּדֵיקְיהּ לְהַאי גַּבְרָא אִי רַחֲמָנָא הוּא אוֹ לֹא – סברה לבדוק אותו בכך האם הוא כעסן או לא, קָא מַשְׁמַע לָן שאפילו באופן שמתחייבת בנזק, הזריקה מורה שאין דעתה להתקדש.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, אמר לאשה 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה', ואמרה לו 'תֵּנֵם לְאָבָא שלי וּלְאַבָּא – או לאביך', אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, מפני שהיא משטה בו ואומרת תן מעותיך לאחרים, שאיני רוצה להתקדש לך. אבל אם אמרה, 'תנם לאבי או לאביך עַל מְנָת שֶׁיְּקַבְּלוּם לִי', מְקוּדֶּשֶׁת, מפני שכוונתה שהם יהיו שליחים לקבל עבורה את הקידושין. הגמרא מבארת מדוע נאמר בברייתא גם 'אבא' וגם 'אביך': תָּנָא – שנה התנא 'אַבָּא' לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחַ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שאף שאמרה שיתנם לאביו שלו, שאינו קרוב שלה, כיון שאמרה 'על מנת שיקבלם לי' התכוונה שיהיה שליחה ויקבל עבורה.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אמר לאשה 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה', ואמרה לו 'תֵּנֵם לְפָלוֹנִי', אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, מפני שהיא משטה בו ואומרת תן מעותיך לאחרים, שאיני רוצה להתקדש לך. אבל אם אמרה, 'תנם לפלוני עַל מְנָת שֶׁיְּקַבְּלֵם לִי', מְקוּדֶּשֶׁת, מפני שכוונתה שהפלוני יהיה שליח עבורה לקבל את הקידושין. הגמרא מבארת מדוע הוצרכה הברייתא לומר דינים אלו גם באבא ואביך וגם בפלוני אחר: דְּאִי אַשְׁמְעִינַן – שאם היתה הברייתא משמיעה לנו רק 'אַבָּא וְאַבִּיךָ', היינו אומרים, הָתָם הוּא דְּכִי אָמְרָה – רק באופן זה, שמא אין לה כוונה להתקדש אלא כשאמרה 'תֵּנֵם לְפָלוֹנִי' ולא הוסיפה 'על מנת שיקבלם לי', לֹא מְקוּדֶּשֶׁת, משום דְּלֹא מִסְתַּבְרָא דַּעְתָּהּ לְמִיתְּבָהּ לֵיהּ בְּמַתָּנָה – שאין דעתה קרובה אליו לתת לו את המנה במתנה, ולכן אין לומר אלא שהיא משטה בו, אֲבָל 'אַבָּא וְאַבִּיךָ', דְּמִסְתַּבְרָא דַּעְתָּהּ לְנַבְּיוֹהוּ – שדעתה קרובה אליהם, אִימָא בְּמַתָּנָה יַהֲבִיתֵיהּ נִיהַלֵּיהוּ – היינו אומרים שכוונתה שיתן להם את המנה במתנה ובכך היא תתקדש.

מסכמת הגמרא: צְרִיכָא. הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, אמר לאשה 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה', ואמרה לו 'תֵּנֵם עַל גַּבֵּי סֶלַע', אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, משום שלא זכתה במנה. וְאִם הָיָה הַסֶּלַע שָׁלָהּ, מְקוּדֶּשֶׁת, כיון שחצרו של אדם קונה לו, ובשהניח את המנה על גבי הסלע, קנתה את המנה. הגמרא מביאה ספק בענין זה: בָּעֵי רַב בִּיבִי, אם אמרה לו לתת את המנה על גבי סֶלַע שֶׁל שְׁנֵיהֶם, מַהוּ. מסיקה הגמרא: תֵּיקוּ – ספק זה לא נפשט.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אמר לאשה 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּכִכָּר' לחם', ואמרה לו 'תֵּנֵהוּ לְבַלָּב', אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. וְאִם הָיָה הַכִּכָּר שָׁלָהּ, מְקוּדֶּשֶׁת, שהרי היא מרויחה ממון מהנתינה. הגמרא מביאה ספק בענין זה: בָּעֵי רַב מָרִי, אם הַכִּכָּר היה רָץ אַחֲרֶיהָ לנושכה, ובנתינת הככר היא מצילה את עצמה ממנו, מַהוּ, האם נאמר שבַּהֲהוּא הַנָּאָה דְּקָא מַצְלָה נַפְשָׁהּ מִינֵּיהּ – שבהנאה זו שהיא ניצלת מהכלב, נָמְרָה בדעתה וּמַקְנְיָא לֵיהּ נַפְשָׁהּ – ומקנה לו את עצמה, אוֹ דִּלְמָא מָצֵי אָמְרָה לֵיהּ – היא יכולה לומר לו, מַדְאוֹרַיְיתָא חָיְּבֵי מְחַיַּיבַתְּ לְאַצּוֹלֵי – אתה מחויב להצילני, ולא התרצית להתקדש. מסיקה הגמרא: תֵּיקוּ – ספק זה לא נפשט.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אמר לאשה 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּכִכָּר', ואמרה לו 'תֵּנֵהוּ לְעָנִי', אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, אֲפִילּוּ הוא עָנִי הַמְסוּפָּק עָלָהּ. מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא, מפני שאָמְרָה לֵיהּ – שהרי היא כאומרת למקדש, כִּי הֵיכִי דְּמִחַיַּיבְנָא בֵּיהּ אֲנָא הָכִי מְחַיַּיבְתְּ בֵּיהּ אַתְּ – כשם שאני מחויבת להאכילו, כך אתה מחויב בכך, ולא התכוונה להתקדש.

הגמרא מביאה מעשים לגבי אומדן דעת האשה בדבריה למקדש: הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא מְזַבֵּין – מעשה באדם שהיה מוכר וְתָנָא – ושנה התנא 'אָבִיךָ' לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחַ דְּסַיְּפָא, שאף שאמרה שיתנם לאביו שלו, שאינו קרוב שלה, כיון שאמרה 'על מנת שיקבלם לי' התכוונה שיהיה שליחה ויקבל עבורה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מה ששואל אותי מפני מה לא הזכרתי הספרים חובת הלבבות והכוזרי בהנוגע לחינוך הבנות, הוא מפני כי האמור בספרים הנ"ל, אם מציעים הדברים ככתבם לפני בנות דורנו זה, קשה עליהם להבינם, ותלוי באופן ההסברה, עד שלפעמים קרובות אופן ההסברה הוא העיקר, וזה תלוי בהמורה יותר מאשר בהספרים ממנו לוקח את האמור, כמובן...

בברכה.